

ПЕРСПЕКТИВИ ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

У статті розглядаються проблеми і перспективи розвитку Чорноморського регіону й України, зокрема на тлі глобальних політичних течій сучасності. Проаналізовано стратегічну значущість Чорноморського регіону з точки зору геополітики. Вказано можливі політичні, правові й економічні наслідки для країн Чорноморського регіону у разі збереження наявного політичного стану справ.

Ключові слова: Чорноморський регіон, геополітика, глобалізація.

В статье рассматриваются проблемы и перспективы развития Черноморского региона и Украины, в частности на фоне глобальных политических течений современности. Проанализирована стратегическая значимость Черноморского региона с точки зрения геополитики. Указаны возможные политические, правовые и экономические последствия для стран Черноморского региона в случае сохранения текущего политического положения дел.

Ключевые слова: Черноморский регион, геополитика, глобализация.

Problems and prospects for further development of the Black Sea region and all Ukraine are considered in the context of modern political tendencies in the article. The strategic significance of the Black Sea region is analysed from the geopolitical point of view. Possible political, legal and economic consequences for the countries of the Black Sea region are outlined.

Key words: The Black Sea region, geopolitics, globalization.

Постановка проблеми. Проблема, що розглядається в статті, пов'язана з перспективами розвитку Чорноморського регіону. Звідси постає необхідність визначення його геополітичного значення, сучасного економічного стану та потенціалу, а також загальних політичних тенденцій, які можуть вплинути на його розвиток.

Аналіз досліджень та публікацій. Сучасні загальносвітові тенденції у рамках їх впливу на пострадянський простір у силу своєї актуальності є предметом багатьох досліджень. Зокрема у статті, використовуються роботи М.А. Мурашкіна [1], А.С. Панаріна [3], Ю.В. Тихонравова [5].

Проте вагомого наукового дослідження перспектив Чорноморського регіону автор статті, на жаль, знайти не зміг. Сьогодні це питання активно досліджується журналістами.

Основна мета статті – дослідити можливі варіанти розвитку Чорноморського регіону для запобігання негативного шляху розвитку подій, ознайомити читача з можливою загрозою втрати політичної та економічної незалежності регіону, пояснити роль регіону у глобальній політиці.

1. Геополітичне значення Чорноморського регіону

З давніх-давен, тобто з часів зародження угруповань, які за своїм характером нагадують сучасні держави, особливою перевагою користувалися ті землі, через які проходили торговельні шляхи. Такі землі мають неабиякий потенціал для розвитку власної економіки. У наш час до таких земель можна віднести Чорноморський регіон. Особливістю геополітичного положення регіону є те, що він розташований у центрі Євразії, що зумовлює надання йому ролі транзитного маршруту енергетичних ресурсів з Близького Сходу та Росії у країни Європи. Чорноморський регіон, до складу якого входять Росія, Україна, Румунія, Болгарія, Туреччина та Грузія, знаходиться на перехресті трьох культур: культури Західного світу, культури країн з радянським минулим або колишньої зони впливу Радянського Союзу та культури Близького Сходу. Цей фактор робить Чорноморський регіон зоною зіткнення різних інтересів, що, в свою чергу, надає йому статус конфліктогенного. Зникнення з політичної карти світу Радянського Союзу та завершення у зв'язку з цим холодної війни на певний час дещо послабило увагу світу до цього регіону. Економічні реалії отримали пріоритет над військовими амбіціями.

Особливої актуальності набуває проблема забезпечення безпеки Чорноморського регіону в контексті нещодавніх революцій, т. зв. «арабської весни», що заповнили країни арабського світу. У даному аспекті необхідно виділяти роль Туреччини, яка може бути як буфером захисту регіону від таких революцій, так і її розповсюджувачем.

Слід зазначити, що країни Чорноморського регіону, окрім свого транзитного статусу, мають значний природо-ресурсний потенціал, зокрема природні рекреаційні ресурси Чорного моря, можливість розвитку гірського туризму (Карпати в Україні та Румунії, Кавказ у Грузії, Кримські гори в Україні, гірські масиви у Туреччині), що робить регіон одним із найбільших курортних зон Євразії. На дні Чорного моря є запаси нафти, природного газу та метану. Наявність ресурсної бази слід розглядати не тільки як позитивний чинник, але й як каталізатор для виникнення конфліктної обстановки. У той же час жодна держава не несе і не має можливості нести відповідальність за воєнну безпеку у регіоні. Це пов'язано із різною направленістю зовнішньої політики країн, які належать до цього регіону: якщо

Туреччина та Болгарія (входять до складу НАТО), Румунія (є членом Європейського Союзу), Грузія, в якій у 2008 р. стався сумнозвісний військовий конфлікт з Росією (результатом було відокремлення від неї Абхазії та Південної Осетії), мають прозахідну політичну орієнтацію, то уряд України ще не визначився остаточно із напрямом своєї зовнішньої політики. Отже, різні політичні вектори держав Чорноморського регіону унеможливають їх плідну співпрацю у сфері безпеки території Причорномор'я. Якщо говорити про війну 2008 р., то вона є наслідком нестабільності регіону. Невирішені проблеми пострадянських країн будуть і надалі зберігати у собі потенційну небезпеку.

2. Чорноморський регіон в однополярному світі

Не потребує доказів той факт, що з часів занепаду СРСР у США, а точніше, у країн Заходу, не залишилось жодного конкурента, який міг би конкурувати з ним на політичному й ідеологічному рівні. Саме на основі політичного впливу та військової потужності забезпечувався мир і спокій Причорномор'я. Зараз альтернативи Західному світу у політичному, військовому й економічному аспектах не існує, адже Сполучені Штати Америки вийшли переможцями в ідеологічній боротьбі з Радянським Союзом та почали проводити політику впровадження власних цінностей як еталон для поведінки всьому світу, створивши на цих засадах новий, глобальний світ. Відповідно ця ідея отримала назву глобалізація. Нас переконують у тому, що людство не може йти різними шляхами до єдиного майбутнього – до нього веде лише той шлях, яким прямує західна цивілізація. Представники інших цивілізацій і культур – у кращому випадку, є лише епігонали західного прогресу, але не його творцями. До того ж це епігонство, як стверджується США, дає все гірші результати, через що, за цією логікою, отримуємо природні патології менталітетів, які відрізняються від західного і не можуть вилікуватись просвітницькими методами. Отже, «глобалізм» витікає підозріло однобоким. Західні глобалісти піклуються лише про одне: щоб ресурси всього світу скоріше стали «глобальними», тобто доступними для обраного «золотого мільярда». Те, що вони називають глобальним ринком, означає заборону «приховувати» свої національні ресурси від глобальної конкуренції, кінцеве призначення яких – бути прибораними до рук переможців світового економічного змагання.

Звісно, природо-ресурсний потенціал та стратегічно вигідне економічне положення Чорноморського регіону робить його одним із пріоритетних напрямів діяльності у цій направленості. До того ж, нещодавно утворені пострадянські республіки, які з розвалом СРСР

зазнали істотних збитків у економічному аспекті, виявлялись вразливими до маніпуляцій ззовні.

3. Розклад військових сил у Чорноморському регіоні

Протягом останнього десятиліття США неодноразово робилися спроби закріпити свою військову присутність на Чорному морі на тривалій основі. Однак офіційний Вашингтон поки не може реалізувати ці плани через дію конвенції Монтре, яка обмежує перебування військових кораблів іноземних держав у Чорноморському басейні. Наразі під приводом забезпечення безпеки Європи США приступили до розміщення систем ПРО на території Румунії та Туреччини. Кораблі ВМС США регулярно з'являються в акваторії Чорного моря. За період з червня 2011 р. по лютий 2012 р. тут були три ракетні крейсери типу Ticonderoga 6-го оперативного флоту США: Monterey (червень 2011 р.), Philippine Sea (жовтень 2011 р.) та Vella Gulf (січень-лютий 2012 р.). Усі три крейсери оснащені системою ПРО Aegis та несуть крилаті ракети. У цьому контексті не виключено, що США можуть спробувати використати політичне зближення з Туреччиною з метою перегляду конвенції Монтре. У такому випадку вони отримають змогу безперешкодно проходити через Босфор і Дарданелли та перебувати у Чорноморському басейні без обмеження у часі. Також треба відзначити вагомe місце Туреччини на військово-політичній мапі регіону. Виходячи із особливостей її зовнішньої політики, Туреччину треба розглядати як «південний якір» НАТО [4]. Туреччина має наймогутніший флот на Чорному морі, який є поза конкуренцією відносно інших держав Чорноморського регіону і планує надалі модернізувати власні ВМС. США, щоб зміцнити військовий контроль над регіоном та мати плацдарм для контролю над територіями Близького Сходу, підсилюють власну військову присутність у Грузії. Зокрема, в Марнеулі за участю американських військовиків збудовано секретний аеродром, в Кулеві планується будівництво бази підводних човнів, а на південному заході Грузії вже побудовано 30 військових госпіталів, на що було виділено близько \$5 млрд.

Росія з метою відновлення впливу, який було втрачено нею після розпаду Радянського Союзу, також нарощує свій військовий вплив у регіоні, підтвердженням чого є підписання договорів з Абхазією та Південною Осетією про постійні військові бази та рішення розмістити в Абхазії систему протиповітряної оборони. Крім того у 2010 р. Росія продовжила терміни базування Чорноморського флоту в Криму та російських військ у Вірменії до початку 2040-х рр. з можливістю подальшої пролонгації. Особливу стратегічну позицію у разі виникнення військових конфліктів займатиме Україна. Вона має другу найбільшу після Туреччини берегову лінію, а Крим опиниться у

центрі Чорноморського театру воєнних дій. А як Україна використає цей фактор, буде залежати лише від вибору нею власної зовнішньополітичної орієнтації та військового потенціалу, який на сьогодні залишає бажати кращого.

Аналізуючи сказане вище, можна дійти висновку, що добрі відносини між Росією і Туреччиною та спокій у Кавказькому регіоні мають вирішальне значення для безпеки Чорноморського регіону. Якщо відновиться історична ворожнеча Росії і Туреччини, це, безумовно, вплине на інші держави Причорномор'я. Теперішні російсько-турецькі відносини кращі, ніж будь-коли раніше, але певна взаємна недовіра присутня, і підсилення конкуренції за енергоресурси може загострити суперечності у майбутньому.

4. Політичні та економічні перспективи Чорноморського регіону.

Збільшення військової концентрації сил є не єдиним із засобів збільшення політичної ваги у Чорноморському регіоні. США в об'єднанні з Євросоюзом проводять політичне й економічне втручання у справи регіону з метою подальшої експансії. Яскравим прикладом цьому слугують «бархатні революції», які відбулися в Грузії та в Україні на початку 2000-х рр. Серед загроз, які була здатна помітити та виявити українська влада кінця 90-х – початку 20-х рр., через недосвідченість і брак належного історичного досвіду у політиків (а це притаманно молодим країнам), були помічені тільки матеріальні загрози: порушення територіальної цілісності, диверсії та саботажі, загроза військового нападу або пограничних конфліктів тощо. Велика кількість «нематеріальних загроз», пов'язаних із політичними інститутами, населенням та його свідомістю й ментальністю, залишаються поза зоною уваги влади, преси, політтехнологів. Та влада, до якої ми звикли, вміє бачити, як у неї намагаються захопити територію, відібрати гроші, а разом із цим і авторитет держави. Наприклад, у США сформульоване таке поняття як «загроза демократії». Лише це вже дозволяє американцям проголосити зоною своїх інтересів кожен точку планети, де, за їх поняттям, порушується демократія. Проведення «бархатних революцій» можливо лише в країнах зі слабкою владою, де на місці національної ідеології є лише пустота. Наприклад, вона була неможливою в Білорусі, коли на останніх президентських виборах у 2010 р. підбурювачам спокою дали відсіч. Неможливою вона виявилася і в країнах арабського світу. Так звана «арабська весна» (де вже за назвою видно, що вона замислювалася як безкровний переворот) обернулася великомасштабними військовими операціями майже по всій території Північної Африки. Революції також не слід

розглядати як настанову «своїх» людей з метою тимчасового захищення власних інтересів. Американська дипломатія має достатній досвід, щоб відстояти інтереси США. Тим більше, що більшість республік, які вийшли із складу СРСР, серед них і Україна з Грузією, одразу почали називати себе демократичними. Революції були спрямовані саме на те, щоб змінити ідеологію громадян на власну користь.

4.1. Грузія-2003. Сутність «революції троянд»

Технологія «оксамитової революції» була використана у Грузії в 2003 р. «Революція троянд» – організований та керований ззовні протест населення Грузії. Причиною втручання США в грузинські справи було те, що, не зважаючи на очевидний антиросійський напрям політики Шеварнадзе, Грузія стала швидко відновлювати економічні зв'язки з Росією. До цього її штовхала об'єктивна необхідність, і режим Шеварнадзе виявився нездатним цьому завадити. Після революції Шеварнадзе прямо звинувачував Захід, зокрема, Д. Сороса, у фінансуванні державного перевороту в Грузії. «Московский комсомолец» опублікував документ, який проливає світло на цю справу. Він являє собою чернетку заяви на грант і має заголовок «Кмара-03, Кампанія за незалежні та справедливі вибори». Через гранти міжнародні неурядові організації отримують гроші на конкретні проекти, у тому числі «правозахисні». Зазвичай міжнародні організації у своїх уставах оговорюють, що не втручаються у внутрішньополітичне життя країни, на території якої працюють. Але в даному випадку мова йшла про фінансування тих суб'єктів організації, чия діяльність була вирішальною в організації «стихійних» вуличних протестів, які й привели до заміни влади. Мається на увазі організація «Кхмара». У заяві йде мова, що OSGF (Open Society – Georgia Foundation), тобто грузинський фонд Сороса напередодні парламентських виборів планує надати фінансову підтримку «Кхмарі» та «Міжнародному товариству справедливих виборів (ISFED). Завданням «Кхмари» є мобілізація обранців (програма «Йди на вибори»). Завданням другої організації – нагляд за виборами. Чернетка – не кінцевий варіант, тому бюджет деяких програм не розписано. Під готові проекти вимагалось близько \$700 000. Скільки проект коштував у кінцевому варіанті, невідомо. Зокрема, проект вуличних акцій («проведення шумних акцій, мобілізація активістів для участі в цих скандалах») коштував \$31310. Детально перелічені і методи громадянської непокорі. Спеціально оговорюється, що все це – ненасильницькі методи. Серед них є і такі: «глузування над виборами», «зняття одягу догола у знак протесту», «грубі жести», «глузування над посадовими особами», «демонстративні похорони», «політичний траур»

і навіть «ненасильницьке переслідування». Тільки розмальовування міських скверів коштує \$3300 (ось і стихійна самодіяльність демократично налаштованої молоді). Друкування та поширення брошур, постерів з лозунгами «Кмари», символи, прапори, майки «Кмари», теле- і радіореклама з закликами до населення взяти участь у акціях – ще \$173 000 [1, с. 393]. «Трояндова революція» особлива тим, що в ній зовсім не йдеться про вирішення соціальних проблем. Нове керівництво Грузії прискорило приватизацію об'єктів всенародної власності. Після революції різко підвищилась кількість безробітних, на 20-30% зросли ціни на споживчі товари, народжуваність скоротилася у порівнянні з 1990 р. у 3 рази, а смертність зросла в 3,2 рази. Чисельність населення Грузії скоротилася з 5,40 млн. у 1989 р. до 3,09 млн. у 2003 р. Грузинська влада пішла на радикальне погіршення відносин з Вірменією, Азербайджаном та Росією.

4.2. Україна-2004. Сутність «помаранчевої революції»

Після того, як успішно пройшла «революція троянд» у Грузії, газета «Wall Street Journal» у власній редакційній статті 11 лютого 2004 р. написала: «Можна сподіватися, що тепер прийшла черга «каштанового» варіанта у Києві. Україна має чудовий шанс повторити грузинський успіх народної демократії, але за умови, що Захід і демократична українська опозиція правильно розіграють свої карти. Як пише Ш. Мамаєв, гроші скоро були виділені – 28 березня 2004 р. в Інтернеті з'явився сайт молодіжного руху «Пора». В її декларації говорилось: «Стратегія і план кампанії структуровані за аналогією з успішними добровольчими мережами у Словацькій республіці (1998), Сербії («Відсіч», 2000), та Грузії (Кхмара, 2002). Із лідерів і технологів цих проектів буде сформована Міжнародна група експертів-консультантів». Звідси стає зрозумілим походження та установки цього руху – до того часу операція по відставці Мілошевича у Сербії і роль у ній США були добре вивчені. Зовсім не приховувалась і загальна політична орієнтація «Пори», та її ставлення до Росії. У декларації говориться про «тоталітарні режими в Росії і Білорусії» та про те, що «Пора» має намір активізувати кампанію по залученню «нейтральних або погано інформованих громадян» до підтримки ідей євроатлантичної солідарності за допомогою національно-демократичних лозунгів. Головним відкрито діючим американським інститутом, який займався організацією «помаранчевої» революції, був «Freedom House» («Будинок Свободи»). «Freedom House» очолювався колишнім главою ЦРУ при Б. Клінтоні Джеймсом Вулсі, а фінансується відомим мільярдером, філантропом та політиком Дж. Соросом, який причетний до зміни режимів у Сербії та Грузії. Вся ця підготовча робота ні для кого не була секретом. Британська газета «Guardian» писала про те, що за

революцією в Україні чітко видно руку Вашингтона. На закінчення «Guardian» наголосила, що у разі успіху США продовжать свої дії і в інших радянських республіках». До того ж, сутність революції ніяк не можна було пояснити економічним занепадом. На початку 2000-х рр. українська економіка починала виходити із глибокої кризи, перш за все, за рахунок тих галузей промисловості, які опинились прямо пов'язані з економікою РФ. За темпами зростання Україна тих часів випереджала всі країни СНД і вважалася такою, що мала економіку, яка розвивається найшвидшими темпами в Європі. У 2000-2003 рр. ВВП у середньому зростав на 7,3% за рік, реальний щорічний приріст інвестицій перевищував 7%, а обмінний курс залишався стабільним. За 5 місяців 2004 р. реальні доходи населення зросли на 15%. З 2000 р. спостерігалось скорочення заборгованості щодо виплат пенсій і зарплат [1, с. 426].

4.3. Політичні та економічні тенденції розвитку Причорноморського регіону в умовах епохи глобалізацій

Зараз, коли всі країни Причорноморського регіону займають у тій чи іншій мірі проамериканську позицію, при цьому присягаючи у вірності «демократичним» ідеалам, спробуємо передбачити, що очікувати від цієї ідеології у майбутньому. Це загальносвітова тенденція, яка підходить і для визначення майбутнього Причорномор'я. Західні мислителі і політики після занепаду комунізму у 1990 р. проводять політику, згідно з якою у світі мають бути лише демократичні ідеали. На їх думку, демократія – це прогрес та сучасність, усе інше – диктатура й відсталість. Разом із тим світовому суспільству пропонується ідеологія глобалізації, але демократія не сумісна з логікою глобалізації. Демократія передбачає, що функції влади здійснюють ті, кого народ обрав у ході свого волевиявлення. Нічого спільного з тим не має політологія глобалізму. Вона припускає, що дійсні центри влади і прийняття рішень не збігаються з волею місцевого виборця і мають виражати узгоджені інтереси міжнародних трестів – економічних та політичних, що було продемонстровано на прикладах революцій Грузії і України. Та навіть якщо відкинути цей фактор, демократичний устрій, навіть у розвинутих країнах Заходу, має недоліки:

1) Чергові вибори вигідні еліті

Гроші і політика є однією з основних проблем демократичної політики. Часті вибори фокусують увагу політиків не на вирішення складних питань, які займають багато часу, а зосереджуються на короткотривалих популістських заходах. Наприклад, член американської Палати представників США, обраний у лютому, повинен планувати, як зібрати близько мільйона доларів для своєї наступної виборчої кампанії у 2012 р. Ізраїль має статус єдиної демократичної країни на сході. Що можна сказати про владу, коли

екс-президента судять за насилля та корупцію? (Схоже, до речі, на історію Ю.В. Тимошенко та перевищення посадових повноважень). Вибори у Кенії, Афганістані, Пакистані призвели до появи корумпованої еліти, а демократія в Росії породила олігархію, яка більше зацікавлена у власній вигоді, ніж у служінні людям. Президентські вибори 2004 р. підтримувалися американськими грошима, обрання В.Ф. Януковича фінансували магнати східної України, зокрема Р. Ахметов. Раніше народи сподівалися на діяльність національної еліти. Еліта була виразником волі нації та прагнення до кращого життя. Зараз, в епоху глобалізму, бути елітою – значить, надавати перевагу інтернаціональним, ніяк не пов'язаними з місцевими національними інтересами.

2) Закони завжди можна змінити та призупинити

Законодавча влада є основою Західної цивілізації. Здатність створювати власні закони, змінювати їх, пристосовувати чи призупиняти їхню дію є однією із засад ліберальних демократичних держав. Ось чому ми могли спостерігати, як після події 11 вересня Західна Європа призупинила деякі основоположні принципи права, що були тимчасово скасовано, людей позбавили права на справедливий суд та права ознайомитися з доказами, які застосовуються проти них, щоб відправити у в'язницю. На Заході вважають, що в інтересах національної безпеки деякі закони можуть бути тимчасово призупинені. Ці режими не претендують на те, щоб стати такими, якими вони повинні бути в ідеалі, проте намагаються поширювати свої цінності за кордоном.

3) Свобода особистості призводить до нескінченних конфліктів та вседозволеності у суспільстві

Захист свобод особистості – основа Західної цивілізації. Однак існує проблема, адже те, що добре для однієї людини, може завдати шкоди іншій, що призводить до постійного перегляду прав і привілеїв. Найчастіше основним критерієм дій є потакання своїм інтересам. Європейські філософи зробили сенсом життя людини захист власних інтересів. Протягом багатьох віків люди жили під деспотичною владою церкви, і ось людина, нарешті, стає вільною і може жити так, як їй заманеться. Звісно, коли свобода вже досягнута, що ще може виступати у якості мотивації, окрім вигоди та особистого інтересу? Тому свобода підштовхує суб'єктів права на пошуки власної вигоди, і частіше за все, переможцями є ті, хто має політичну та фінансову владу. Далі наведено лише деякі приклади, на основі яких стає зрозумілим актуальність цієї проблеми:

- Аборти (зіткнення свобод матері та її дітей).
- Легалізація наркотичних речовин, зокрема гашишу (конфлікт соціальної свободи).
- Освіта – право чи привілей? (конфлікт свободи національного рівня).

- Чи має право одна держава нападати на іншу, якщо інша має стратегічно вигідну позицію та вищий природо-ресурсний потенціал? Чи можна продавати зброю диктаторові, якщо це суттєво збільшить національний прибуток? (конфлікт свободи міжнародного рівня).

- У 1960-ті рр. була легалізована порнографія. Приводом стало те, що повнолітня особа має право на самовираження. У ті ж часи було легалізовано гомосексуалізм, оскільки контакт відбувається за взаємною згодою. Тобто свобода стає питанням моральності індивіда.

- У Західному світі легалізована проституція. Вважають, що проституція є такою ж працею як і інша діяльність. Підставою для легалізації є те, що окремі повії мають право на самовираження, а держава не повинна втручатись у їхнє особисте життя.

4) Рішення більшості не гарантують якісних законів

Одним із основних принципів демократії є те, що закони приймаються більшістю голосів. Те, що 51% людей або просто більшість політиків голосують за щось, не може бути правильним за визначенням. У цьому і є проблема. Кваліфікована більшість голосів не є гарантом успіху. Ідея про те, що закони повинні видаватись більшістю, небезпечна [6].

Висновок. Як уже було сказано, в умовах демократичного устрою правління велику роль відіграють гроші. Це, по суті, означає, що ми перейшли до нового типу тоталітаризму – від монополії політичної влади до монополії економічної влади олігархів. Якщо б наші реформатори були незалежні у судженнях і насправді переймалися боротьбою з тоталітаризмом, то замість того, щоб замінити політичну монополію монополією олігархічною, піклувались би про систему противаг. Можна погодитися з ефективністю ринкового відбору в економіці, але олігархія потребує від нас більшого: довіритись природному відбору у всіх сферах без виключення. Якщо ринок вибраковує деякі високі цінності або зразки поведінки, нас закликають відмовитися від них, визнати авторитет ринку за істину в останній інстанції. Комерціалізація культури призводить не тільки до вимирання таких інститутів високої культури, як театр, філармонія, бібліотека і університет [3, с. 126]. Це знаменує собою нечуваний в історії людської цивілізації реванш усної мови над писемною, вульгаризованої спонтанності над культурним зусиллям (зверніть увагу на сучасне мистецтво, і ви зрозумієте, про що йдеться). Турбота людини лише про власні інтереси, не в останню чергу й майнові, змушує забути про такі поняття як альтруїзм, праця на користь людей. Отже, діяльність, пов'язана із наданням послуг за умов високого напруження аж до самопожертви, зазнає занепаду. Перш за все, це стосується таких професій, як вчений, педагог, лікар, митець (не дизайнер) тощо.

Перевагу має та діяльність, наслідки якої можна побачити одразу та розумно оцінити. Діяльність, спрямовану на перспективи у майбутньому, оцінити в грошових одиницях важко. Глобалісти роблять свій перший крок – дискредитацію позаекономічних цінностей. Мова йде про культурну революцію, пов'язану з розгромом національних святинь.

Другим кроком, який ми вже можемо відчувати, є приватизація національного потенціалу економічною елітою. Українці, як і інші народи Чорноморського регіону, вже відчули на собі наслідки цієї діяльності. На жаль, ці народи не розуміють всієї небезпечності свого становища. І зараз не знайти тієї сили, в інтересах якої було б, як мінімум, проінформувати про це людство, а якщо враховувати міцність позицій олігархічної еліти у всесвітній (глобальній) політиці, не знайдеться у найближчі 15-20 років. Отже, тенденції, перелічені у статті, будуть актуальні протягом тривалого часу.

Використана література

1. Экспорт революции. Ющенко, Саакашвили... / [Кара-Мурза С.Г., Александров А., Телегин С.А., Мурашкин М.А.]. – М. : Алгоритм, 2005. – 1034 с.
2. Место и роль Украины в Черноморском регионе : Позиции специалистов. Заочный круглый стол Центра Разумкова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.blackseanews.net/read/31384
3. *Панарин, А.С.* Искушение глобализмом / А.С. Панарин. – М. : Эксмо, 2003. – 416 с.
4. *Саттарова, И.* «Арабская весна» длиной в два года : когда успокоится Ближний Восток / Саттарова Ирина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://m.aif.ru/politics/article/60171>
5. *Тихонравов, Ю.В.* Хрестоматия. От геополитики к хронополитике / Ю.В. Тихонравов. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 289 с.
6. *Хан, Аднан* Проблемы «Арабской весны» / Аднан Хан [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.hizbrussia.info/images/knigi/problems.pdf>

Стаття надійшла до редакції 12.06.2014 р.